ATRIA TUOTTAJAT

Emolehmien käsittely makuuparsipihatossa

Työohjeita ja esimerkkimalleja

Tekijä: Ida Martikainen

Tehty yhteistyössä Atria Nauta -palvelun kanssa

Sisällysluettelo

Käsittelymenetelmän valinta	3
Käsittelypaikan rakentamisessa huomioitavaa	4
Käsittelyssä huomioitavat aistit	5
Pakotuskarsinan hyöty	6
Ajokujan käyttö	7-8
Valaistus ja lastaus	9
Poista liukkaus ja rauhoita tilanne	10
Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti: Malli 1 ja 2	11-14
Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen	15-18
Naudan uhkaava käyttäytyminen ja ihmisen turvallisuus	19-20
Työohjeita ja malleja	
Naudan pakoalue ja ihmisen sijainti eläimen liikuttamiseksi	22
Yksittäisen eläimen kiinnitys ruokintapöytään	23
Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan: Malli 1 ja 2	24-27
Ryhmän siirtely, eläimet pois lantakäytävien siivouksen ajaksi: Malli 1 ja 2	28-32
Vasikoiden käsittely ja vieroitus	33-36
Poikimakarsina ja sen sijainti	37-42
Eläinten lastaus paluukäyttäytymistä hyödyntäen	43
Oppaan taustaa ja lähteet	44-47

Käsittelymenetelmän valinta

- Yleisimmät käsittelytilanteet
  - Ruokinta, lannanpoisto, kuivitus, parsien puhdistus
  - Ryhmittely, vieroitus, lastaus kuljetusta varten
  - Poikiminen, (poikimisen avustaminen), vasikan alkuhoito, korvamerkintä
  - Tiineystarkastukset, siemennys, lääkitseminen, loishäätö
  - Muut: sairauden hoito, sorkkahoito, kuntoluokitus, punnitus

- Käsittelymenetelmä tilanteen mukainen
  - Lukkoparret (ruokintapöytä) -> pään puolella tehtävät toimenpiteet (esim. korvausmerkit), nopeat/helpot hoidot, joukkotarkastukset, jossa vierekkäin olevat eläimet estävät sivuttaisliikkeen. Jos lukkoparret asennettu koko ruokintapöydän alueelle, on eläimen kiinni saaminen helpompaa kuin jos lukituspaikkoja on vain toisessa reunassa.
  - Käsittelyhäkki, hoitoparsi -> poikima-apu, pakkoimetys, tiineystarkastus, siemennys
  - Poikima/hoitokarsina, jossa kiinniottomahdollisuus -> pitkäaikaisempi hoito (esim. pistoshoito), poikimisen ja vasikan alkuhoidon varmistaminen

Käsittelypaikan rakentamisessa huomioitavaa

- Kulkukäytävien leveys eläinryhmälle 3–4 metriä
- Portit, niiden helppokäyttöisyys ja toimivuus joka suuntaan ja eri tilanteissa
- Tavoitteena on sujuva käsittelytilanne, jossa eläinten liike hallittua. Hyvä käsittelyalue koostuu kokooma-aitauksesta, ajokujanteista ja käsittelyhäkistä.
- Kiinteät käsittelytilat toimivat parhaiten, koska niihin pystytään lisäämään käsittelyä helpottavia osia, kuten väliportteja ja levyjä.
- Irtoaidoista voi rakentaa tilapäisiä käsittelytiloja. Aitojen kiinnittäminen tukevasti varsinkin kujiksi on usein vaikeaa ja ne liikkuvat jonkin verran eläinten mukana.
- Käsitellyt ja käsittelemättömät eläimet on kyettävä pitämään erillään, muitakin ryhmittelytiloja voidaan tarvita.

Käsittelyssä huomioitavat aistit

- **Näkö;** sokea piste suoraan takana, havaitsevat nopeat liikkeet hyvin, huono näön tarkkuus –> vieraassa paikassa anna laumanjohtajalle aikaa erottaa syvyys- ja valoeroja, sekä materiaalinvaihdos (n. 30 s).
- **Kuulo;** korkea/äänekäs ääni pelottava, erottavat ihmiset äänensävystä, muodostavat yhteyksiä miellyttävien ja epämiellyttävien asioiden välillä –> vältä huutamista ja viheltelyä siirtotilanteissa. Pehmeä shhh- ääni paras siirtelyssä.
- **Haju;** haistaa toisen naudan stressin ja pelon –> aloita käsittelyyn tottuneimmasta yksilöstä.
- **Laumakäyttäytyminen;** hakee turvaa lajitoverista, halu seurata laumanjohtajaa –> käsittele mieluiten ryhmänä (väh. 2-3), vältä siirtoreitin liian jyrkkiä kulmia eläinten nähdessä edellä menevät yksilöt.

Pakotuskarsinan hyöty

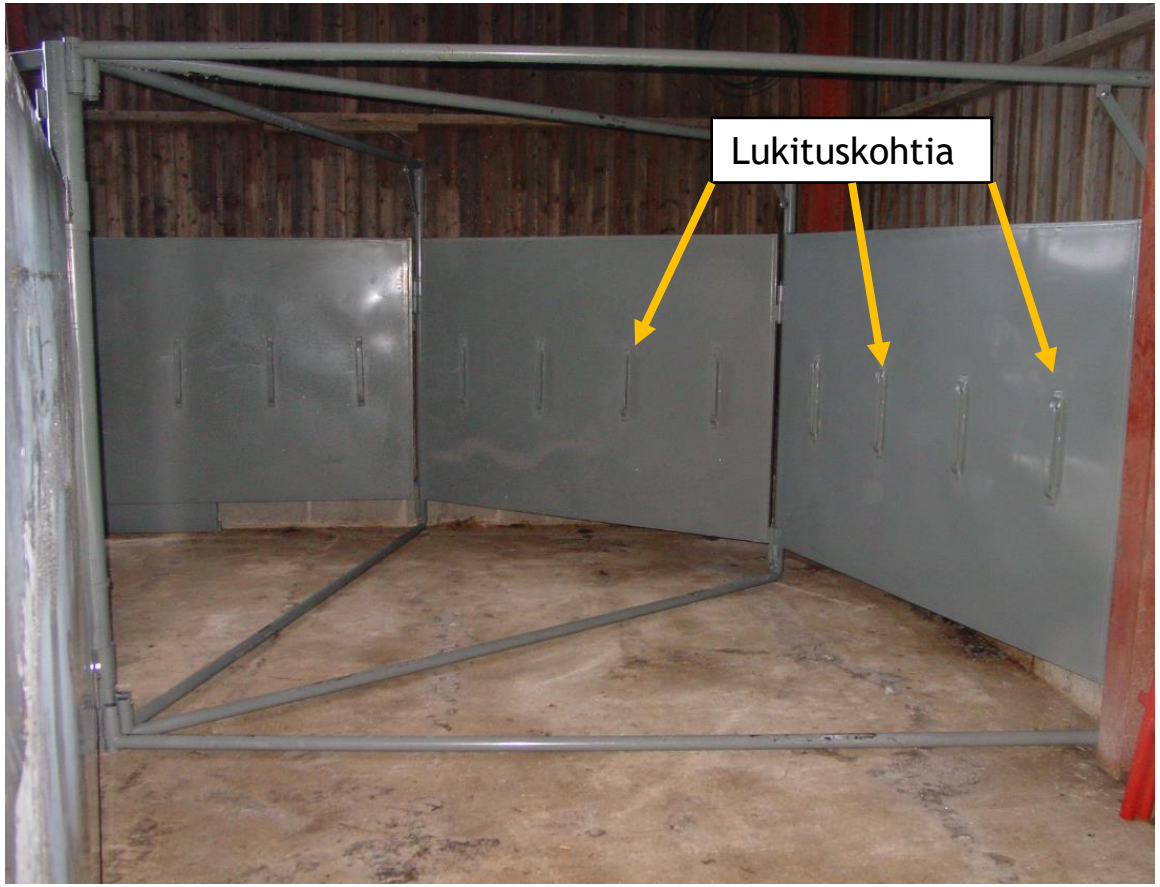

- Korkeiden umpiseinämien avulla estetään eläimiä näkemästä ihmisiä tai muita häiriötekijöitä, sekä estetään ylihyppimisyrityksiä -> eläimet rauhallisempia
- Toisen seinän kaareva muoto luo eläimille tunteen takaisin lähtöpaikkaan pääsemisestä, muoto myös estää eläimiä näkemästä käsittelyhäkkiä mennessään karsinaan.
- Käännettävän ja lukkiutuvan pakotusportin avulla karsinatilaa saadaan pienennettyä helposti ulkopuolelta -> eläimillä vain yksi kulkusuunta eteenpäin ajokujalle
- Työturvallisuus paras, koska ihminen ja eläimet ovat eri puolella porttia, joka ei käänny itsestään takaisin, mikä poistaa portin vipuvoimasta aiheutuvan tapaturmariskin

Kuva: Susanna Vehkaoja

Ajokujan käyttö

- Kapealla yhden lehmän levyisellä ajokujalla voidaan hyödyntää nautojen halua liikkua jonossa, kujan pituuden on hyvä olla vähintään 6 metriä (noin 3-4 eläintä). Kujan leveyteen vaikuttaa eläinten koko -> tarpeeksi kapea, jottei eläin käänny ja tarpeeksi leveä, että pystyy liikkumaan tasaisesti eteenpäin
- Kujan päähän voidaan laittaa käsittelyhäkki, punnitusvaaka tai siirtyminen kuljetusautoon. Vaaka voidaan laittaa myös kujan keskelle tai sen viereen.
- Kaventamalla kujan alareunaa voidaan estää eri kokoisten eläinten kääntymistä kujassa. Kujan seinämät kannattaa peittää levyillä, jotta eläimet eivät häiriinny kujan vieressä liikkuvista ihmisistä tai muista häiriötekijöistä
- Kujalle sijoitettavien väliporttien avulla voidaan estää eläinten peruuttamista, portti voi olla liu'utettava, käännettävä tai nostettava tai peruutuksen estävä rauta

Kuva: Susanna Vehkaoja

Ajokujan käyttö

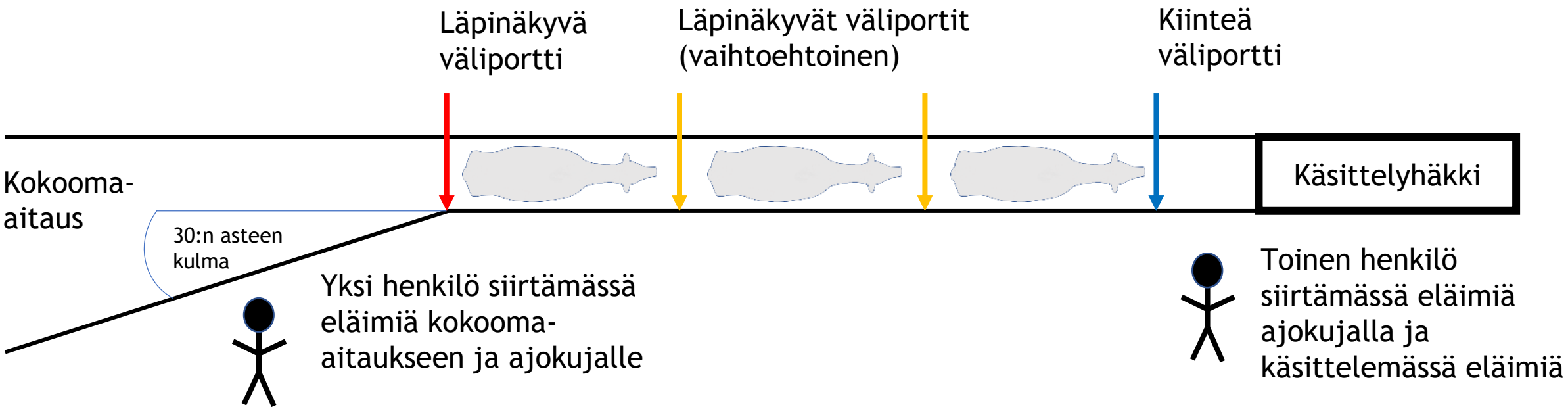

- Piirroksen mukaisessa käsittelypaikassa on hyvä olla läpinäkyvä väliportti ajokujan alkupäässä, näin hyödynnetään eläinten halua seurata toisiaan, mutta katkaistaan eläinten tulo kujaan tai peruuttaminen kujasta pois. Ajokujan keskelle voidaan laittaa läpinäkyvät väliportit estämään eläinten peruuttamista.
- Loppupäässä ennen käsittelyhäkkiä väliportti voi olla kiinteä, näin estetään seuraavaksi häkkiin tulevan eläimen stressiä etenemisen estämisestä, eteen tulevasta ihmisestä ja edessä tapahtuvasta toimenpiteestä. Käsittelyhäkin taakse kannattaa jättää tila (ns. siementäjän häkki), josta pystyy tutkimaan eläintä peräpäästä ja tarvittaessa kulkemaan toiselle puolelle häkkiä/kujaa.

Mukaillen Grandin 2017, 103.

Valaistus ja lastaus

- Käsittelypilttuulle paras paikka on katoksen alla, jossa on hyvä valaistus ja mahdollisesti sähköpistoke.
  - Valaistus -> nähdään mitä tehdään myös pimeinä aikoina, myös korvamerkkien lukeminen helpottuu. Eläimet kulkevat mielellään valoa kohti (ei liian kirkas)
  - Sääolojen vaikutuksen huomioiminen -> paistaako aurinko kohti vai muodostaako reitille teräviä varjoja? Jäätyykö pohja pakkasella? Pitääkö kulkea räystään alta, josta sateella putoaa vesi niskaan?
- Lastaustilan sijainnissa kannattaa huomioida turvallisen ja sujuvan lastaamisen mahdollistaminen. Eläintautien ehkäisyn kannalta paras, jos lastauspaikka on irrallaan eläintilasta. Kuljettaja voi hakea eläimet kulkematta rehu- tai lantareitin poikki.
- Yhdistämällä käsittelypaikan ja lastaustilan rakenteita säästetään hankintakustannuksissa ja hyödynnetään eläinten oppiminen, koska ovat tottuneet siirtelyreitteihin. Ennen lastausta voidaan esim. kiinnittää pudonnut korvamerkki ongelmitta ja tarkistaa korvanumerot helposti.

Poista liukkaus ja rauhoita tilanne

- Liukastelu kasvattaa naudan levottomuutta ja voi johtaa paniikkiin -> käsittelypaikan ja ajokujan lattian tulee olla tasainen, sekä pohjan liukkautta estävä. Kuiviketta tai hiekkaa voidaan käyttää ehkäisemään lattian liukkautta -> käytä samaa materiaalia koko matkalla.
- Poista reitiltä häiritsevät ja uudet esineet tai vaatteet
- Käsittelytilanne onnistuu parhaiten silloin, kun se saadaan tehtyä kerralla ilman osapuolien pyörivää edestakaista liikettä. Tilanteen pitkittyminen hermostuttaa kumpaakin osapuolta vaikeuttaen käsittelyä.
- Rauhallinen eläin liikkuu parhaiten. Vauhkoontuneen naudan rauhoittuminen kestää 20–30 minuuttia -> jos eläimet pelkäävät pidä taukoa, poista eläimeen kohdistuvaa painetta siirtymällä pois pakoalueelta.

Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, malli 1. Pohjapiirros

- Käsittelytila toimii poikimiskaudella poikimiskarsinoina ja vasikkapiiloina –> haittana muiden hoitotoimenpiteiden rajoittaminen pois poikimiskaudelta

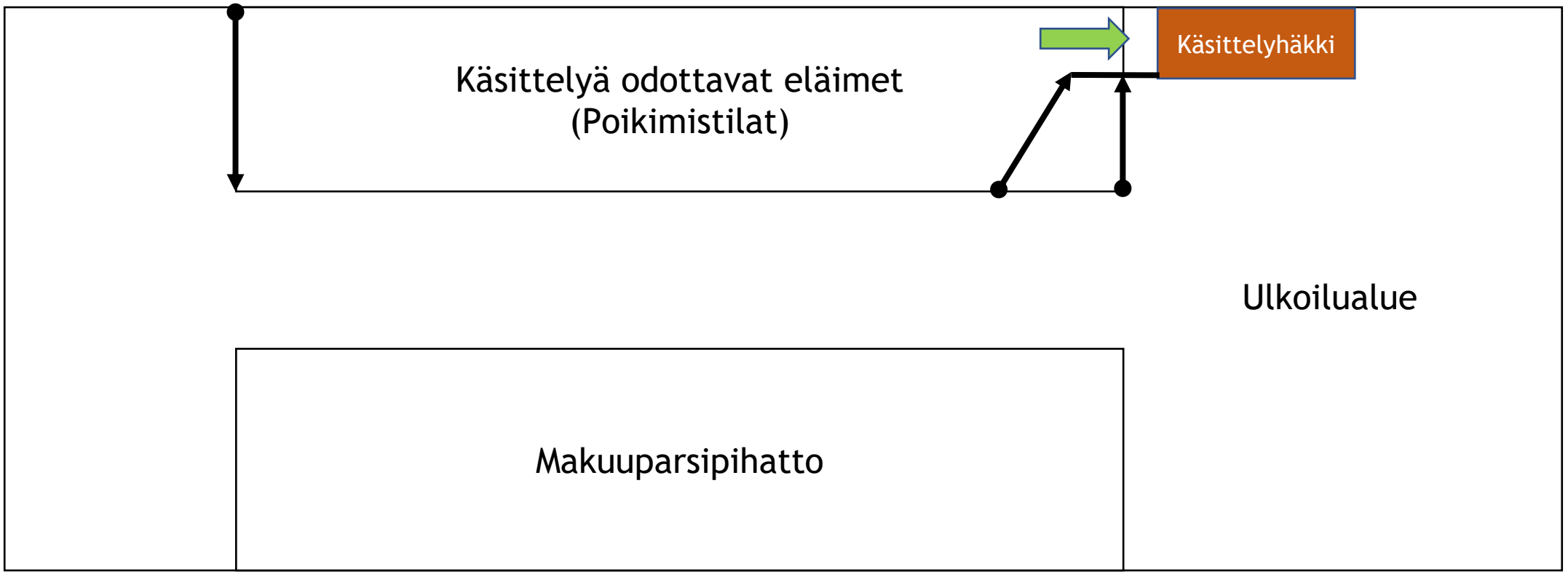

Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, malli 1. Kuva

Eläimet voidaan ottaa kokoomakarsinaan sen molemmista päistä. Teleskooppiporttien avulla alue voidaan jakaa useampaan karsinaan. Irtoaitojen avulla saadaan muodostettua kuja häkin taakse. Häkin eteen voidaan lisätä sorkanhoitoteline. Aluetta käytetään vasikkapiilona ja poikimisessa, poikimisen avustaminen onnistuu häkissä ja eläimen reitti karsinaan rajataan porteilla.

Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, malli 2. Pohjapiirros

- Eläinten liikesuunta -> eteenpäin pääsee ulos (kuja), ei peruuttamismahdollisuutta
- Erottelukarsinasta eläimen ottaminen käsittelyhäkkiin irtoaitoja hyödyntäen. (punainen nuoli)

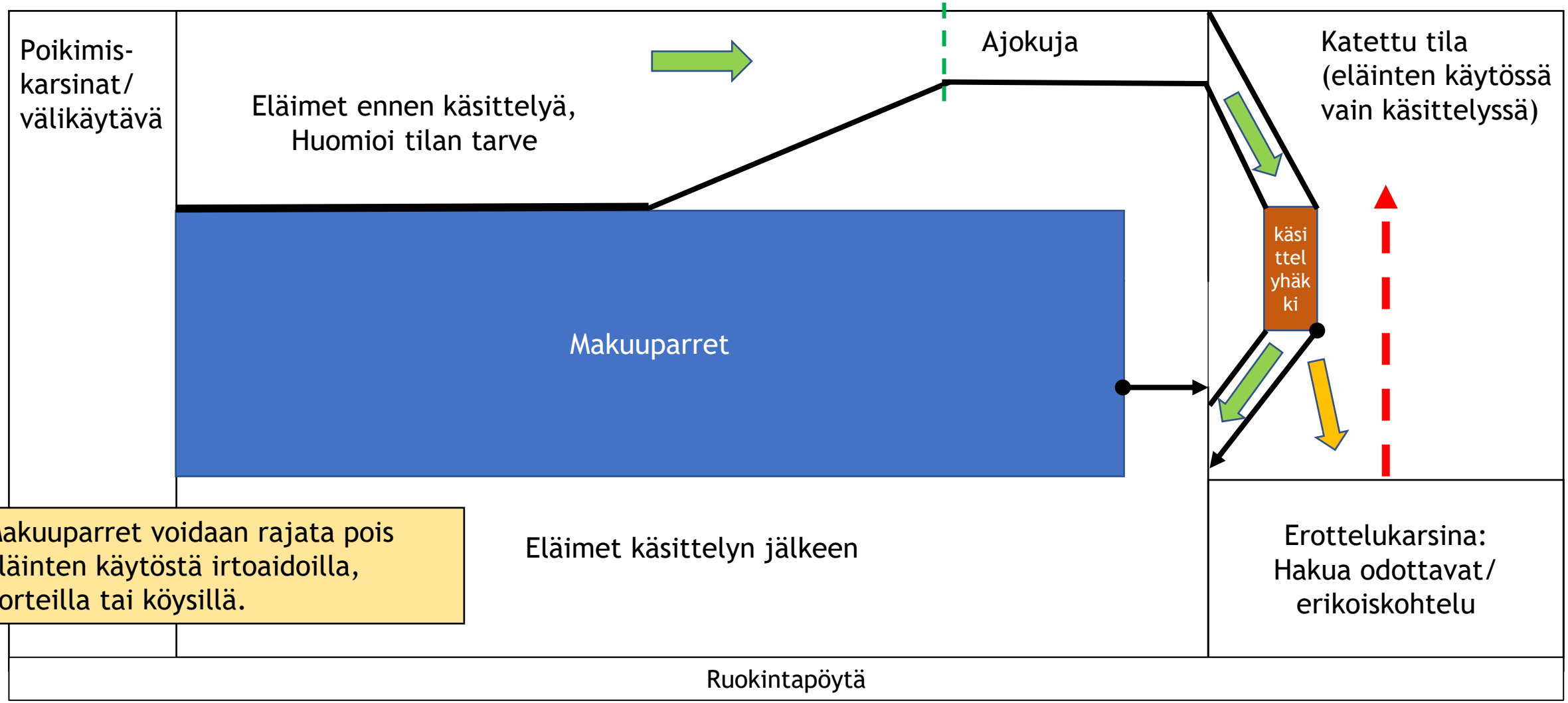

Makuuparret voidaan rajata pois eläinten käytöstä irtoaidoilla, porteilla tai köysillä.

Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, malli 2. Kuva

Kuva: Susanna Vehkaoja

Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen

- **Naudan muisti;** pitkä muisti, varsinkin negatiivisille kokemuksille –> pyri käsittelemään pienestä pitäen rauhallisesti ja johdonmukaisesti (rutiini käsittelyyn).
- **Ihminen;** nauta pystyy erottamaan ihmisen käytöksestä. Jos eläimet tottuneet yhteen käsittelijään, saattaa toinen ihminen stressata eläimiä. Lisääntynyt ihmismäärä voi eläimen mielestä merkitä positiivisen tai negatiivisen asian tapahtumista. Toinen ihminen saattaa myös olla eläimen tiellä tai aiheuttaa painetta väärästä paikasta –> yksin käsittelyssä eläimen huomio keskittyy yhteen ihmiseen ja hänen liikkeisiinsä, jolloin eläimelle on selvää mitä siltä vaaditaan. Jos useampi henkilö, niin selvä roolijako käsittelyssä, ei ristiriitaisia viestejä eläimille.

Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen

- Naudat oppivat koko ajan, eivätkä vain opetustilanteissa. Oppiminen voi tapahtua lajitoverin esimerkistä, kokeilusta tai opettamalla eläintä.
- Naudat oppivat ihmisen työskentelyrutiinit, esimerkiksi tietyn portin sulkeminen tarkoittaa lannanpoiston alkamista ja eläinten siirtelyä –> muodosta rutiinit eläinten käsittelyyn, näin eläimet tietävät mitä niiltä odotetaan.
- Helpointa on opettaa asioita, jotka ovat lajityypillistä käyttäytymistä tai jota eläin on tehnyt pienestä pitäen.
- Ensimmäinen kokemus paikasta luo pohjan eläimen käytökselle seuraavalle kerralle –> anna aikaa tutustua vieraaseen paikkaan rauhassa ja tarjoa herkkua.

Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen

- Yhdistä koulutus selvästi näkyvään asiaan (tietty hattu/esine), joka ei ole muulloin naudan näköpiirissä.
- Koulutustilanteessa eläimen mielentilan pitää olla tyyni. Koulutuksen aikana eläimelle pitää antaa taukoja, sekä aikaa oppimiselle toistojen avulla useampana päivänä.
- Tärkeintä on palkitsemalla vahvistaa käytöstä, jonka haluaa toistuvan jatkossa. Paras tapa vahvistaa eläimen toivottua käytöstä on palkita eläin heti oikeasta käytöksestä, vääränlaisesta käyttäytymisestä ei tapahdu mitään.
- Jokaisella naudalla oma käsitys mikä on palkinto ja mikä rangaistus. Käsittelytilanteessa paineen poisto toimii hyvänä palkintona.

Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen

- Mitä naudoille kannattaa opettaa? (varsinkin uudiseläimet)
  - Ihmisen seuraaminen
  - Ihmisen väistäminen
  - Käsittelyhäkkikäytös
  - Käsittelyreitit
  - Lauman kutsuhuuto
  - Muut turvallisuutta ylläpitävät tavat

Naudan uhkaava käyttäytyminen ja ihmisen turvallisuus

- Pelkäävä nauta yrittää ensin paeta, mutta saattaa pelon kasvaessa myös hyökätä ihmistä kohti.
- Nuoret eläimet puolustautuvat usein potkimalla, vanhemmat puskemalla.
- Uhkaavan käytöksen nähdessään on parasta kääntyä sivuittain ja kävellä poispäin hitaasti.
  - Jos eläin varmasti hyökkää, juokse sivusuunnassa eläimeen nähden (joutuu vaihtamaan hyökkäysasentoaan).
- Emolehmät voivat hyökätä nopeasti ja varoittamatta puolustaakseen vasikkaansa.
- Useasti uhkailevat, aggressiivisesti tai arvaamattomasti käyttäytyvät yksilöt kannattaa poistaa työturvallisuuden vuoksi.
- Selvitä poistumisreitit etukäteen -> poistuminen nopeampaa vaaratilanteessa

Uhkaavan käytöksen merkit;

- nopeat epätasaiset liikkeet
- kohollaan olevat korvat
- pysty/nykivä häntä
- mylvintä (sonnit useimmin)
- sivuttain kääntyminen
- sarvien tai pään pyörittäminen
- puhiseminen
- maan kuopiminen

Mukaillen Voth 2018.

Naudan uhkaava käyttäytyminen ja ihmisen turvallisuus

- Selkeät poistumistiet
  - Ruokintapöydällä aukko
  - Karsinan portissa aukko
  - Portit vaakasuuntaisilla aukoilla -> pystyy käyttämään tikapuiden lailla
  - Porttien alla tilaa -> pystyy kierimään ali (pienille vasikoille esteen laitto)
- Voit pitää mukana jotain kättä pidempää, mutta huomaa, että eläimet voivat olla silloin epäluuloisempia

Muista nämä;

- Pidä puhelin mukana
- Pyri tekemään työt samoilla rutiineilla
- Pysy rauhallisena
- Varmista poistumisreitit
- Tarkkaile eläinten käytöstä

Kuva: Susanna Vehkaoja

ATRIA TUOTTAJAT

Eläinten käsittely; työohjeita ja malleja

Naudan pakoalue ja ihmisen sijainti eläimen liikuttamiseksi

- Jokaisella naudalla on yksilöllinen pakoalue, jonka koko voi vaihdella tilanteen ja ihmisen tuntemisen mukaan.
- Siirtelyssä hyödynnetään tasapainopisteistä useimmin lapojen kohtaa.
- Hyvin kesyjen eläinten pakoalue on usein olematon -> siirtäminen helpompaa johtamalla (houkutin tai muu oppiminen)
- Ihmisen lisäksi rakenteet ja portit kohdistavat eläimeen painetta.

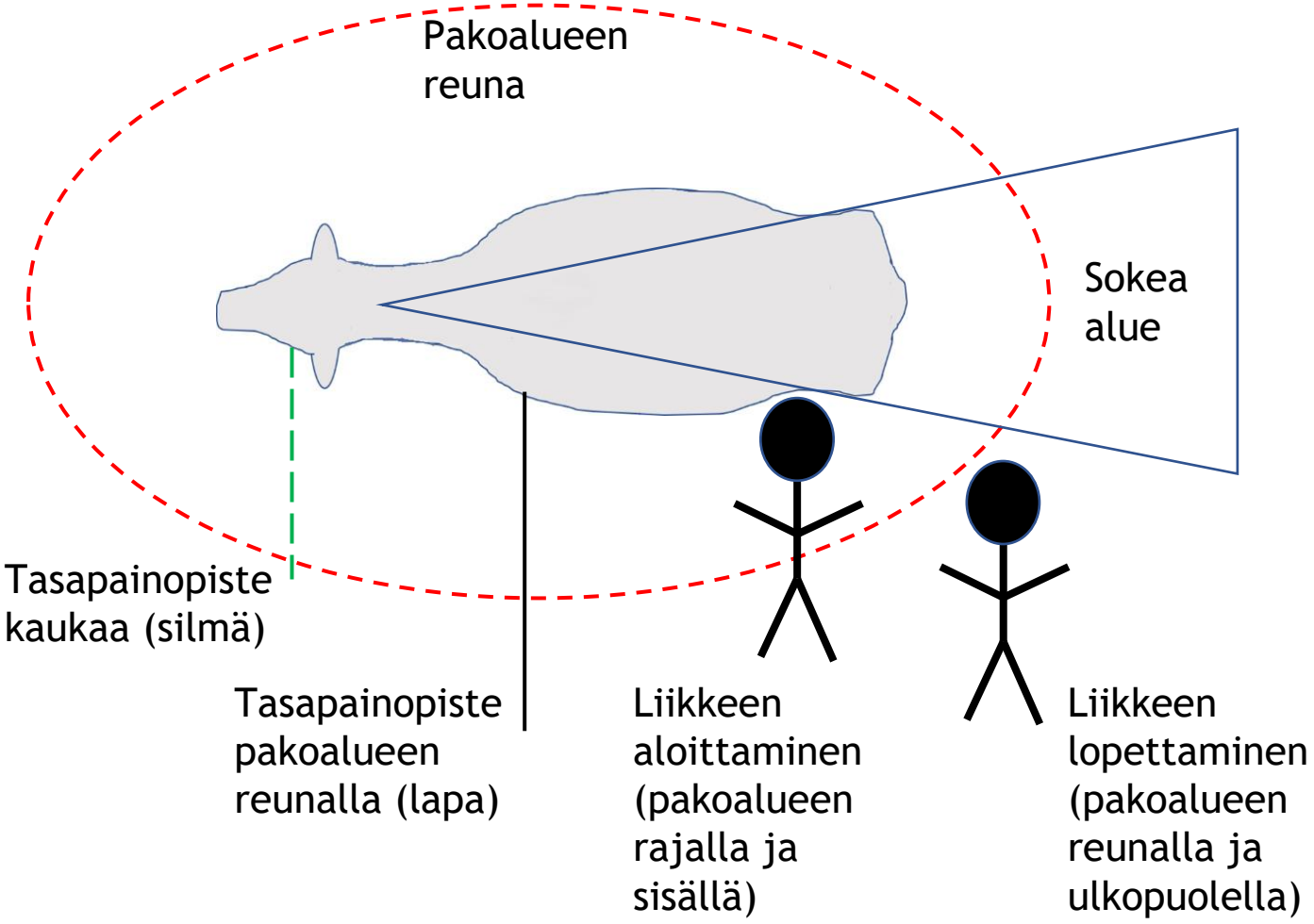

Video pakoaluetyöskentelystä (englanniksi):
https://www.youtube.com/watch?v=XCMXNwVSz1E

Mukaillen Grandin 2017, 74.

Irtoaidoilla voidaan saada yksittäinen eläin kiinni myös ilman lukkiutuvaa ruokintaestettä. Eläimen saamiseksi yksittäisiin ruokintapöydän lukituspaikkoihin tarvitaan ohjausaitoja. Eläin on lisäksi saatava tuettua kahden aidan väliin, mikäli toimenpiteet tehdään eläintilan puolella

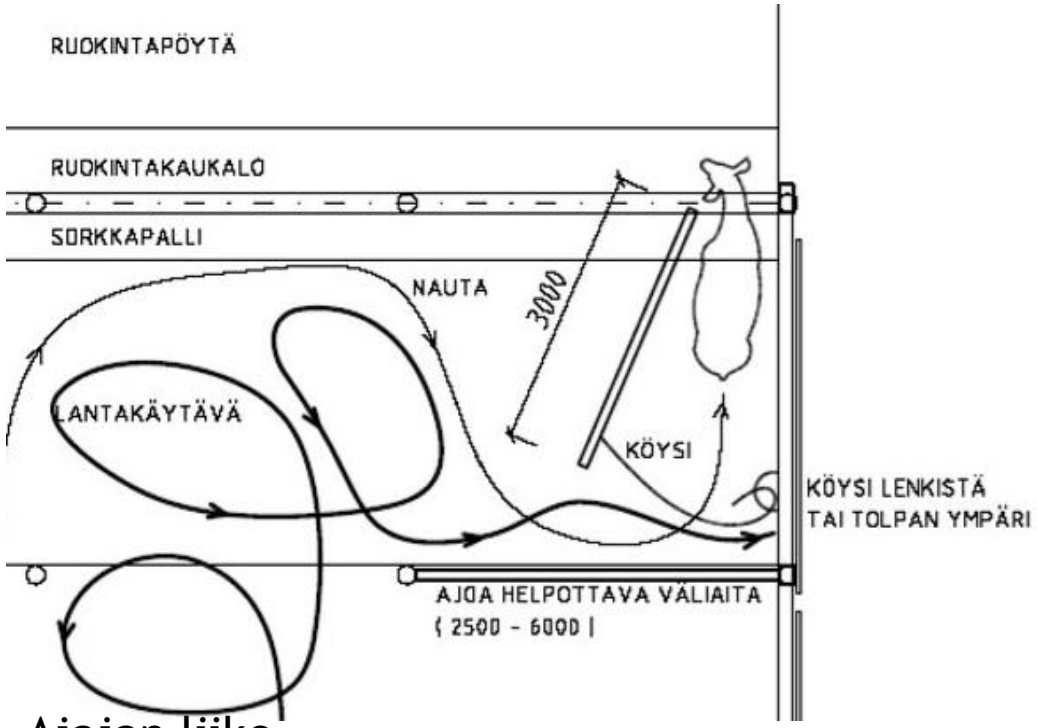

Ajajan liike

Lähde: Kirjasta Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto, AtriaNauta 2007

Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan

- Milloin paras siirtää karsinaan, poikimisen vaihe?
  - Pari päivää – päivä ennen odotettua poikimista
  - Viimeistään, kun rauhaton/eristäytyvä tai heti kun vesipää
  - Hiehot erityisesti aiemmin, usein tottumattomampia ihmisen tarkkailuun

- Poikimisen onnistumiseksi ei kannata enää siirtää, kun vesipää/sikiöpussi on puhjennut tai poikiminen on työntövaiheessa.

- Poikimisen jälkeen, jos poikinut pihattoon?
  - Heti kun vasikka ulkona –> vasikan vienti/ohjaus karsinaan, emä seuraa perässä
  - Vasikan likaantuminen on terveys- ja paleltumisriski. Jos niin käy, vasikka on puhdistettava vedellä ja kuivattava tai pyyhittävä pahin lika kuivikkeella pois (olki), napa desinfioitava

Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan

- Millainen reitti karsinaan?
  - Helppo ja selkeä, mahdollisimman suora ja loivakulmainen
  - Eläimelle tuttu paikka, muuten monesti vierastaa -> voi kieltäytyä tai kääntyä

- Apuvälineet;
  - Portit, seinärakenteet -> helposti liikkuvat ja nopeasti toimivat portit
  - Käytävän leveys -> 5 metriä hankala hallita yksin eläintä, 3 metriä onnistuu hyvin
  - Lantakola, ohjauskeppi, naru tai köysi -> käden jatkeena ohjaukseen, toisen reitin sulkeminen
  - Vasikka -> tarvittaessa voi hyödyntää pulkkaa tai muuta veto/kantovälinettä siirtämiseksi
  - Toinen lehmä -> usein nuoret tai pelokkaammat yksilöt liikkuvat paremmin ryhmänä

- **HUOM! P**oikinut eläin saattaa käyttäytyä aggressiivisesti suojellakseen vasikkaansa tai kivun vuoksi -> tarkkaile eläinten käytöstä koko käsittelytilanteen ajan ja suojaudu tarvittaessa.

Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan, malli 1

- Yksin; karsinan portin avaaminen, eläimen ajaminen makuuparsipihaton läpi karsinaan, portin sulkeminen. Tarvittaessa ylimääräisten eläinten pois ajo.
- Jos eläimen luonne epäilyttävä tai yhteistyöhaluton yksilö, niin kaksi ihmistä ajamassa.

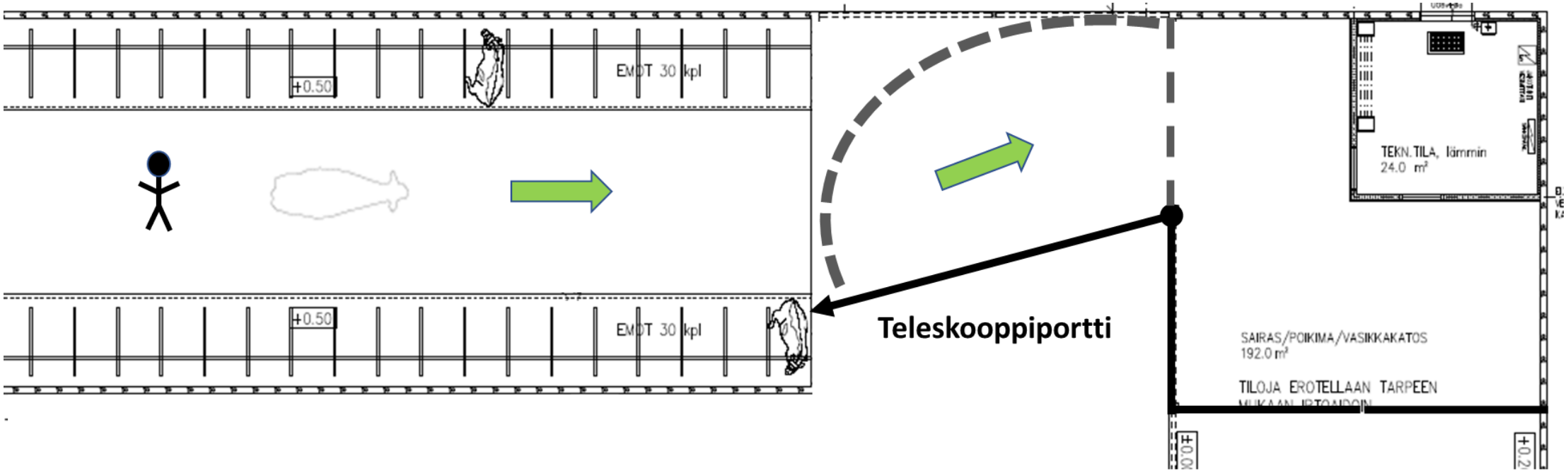

Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan, malli 2

- Yksin; karsinan portin avaaminen, eläimen ajaminen käytävältä tai parresta karsinaan, portin sulku. Tarvittaessa ylimääräisten eläinten pois ajo.
- Kaksin; toinen ajamassa eläintä poikimakarsinaan päin, toinen avaamassa ja sulkemassa porttia. (portin avaaminen ajoissa, ettei eläin lähde kääntymään nähdessään ihmisen portilla.)

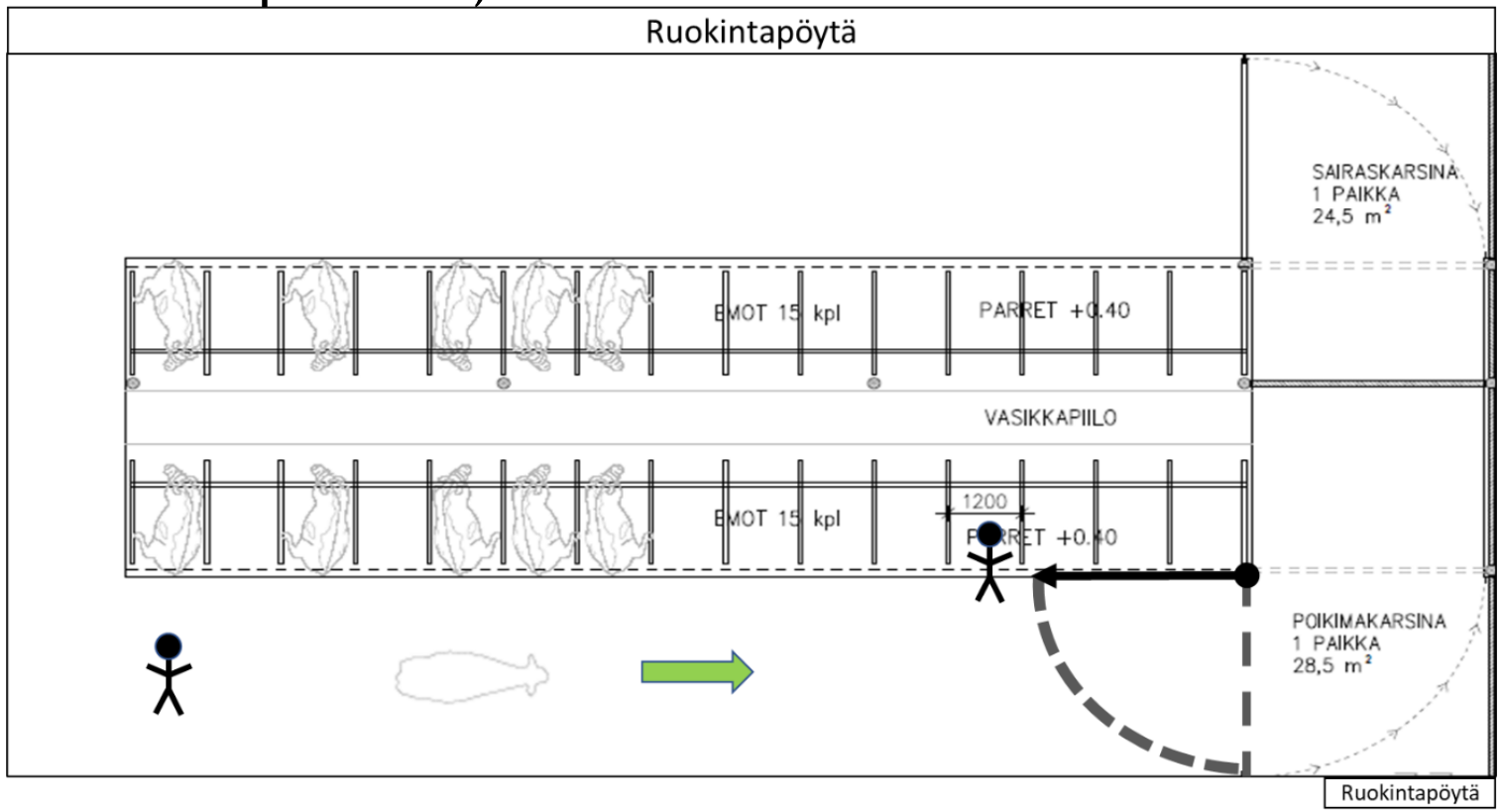

Ryhmän siirtely

- Mitä kannattaa huomioida?
  - Eläinten ikä -> vanhemmat tottuneet rutiineihin ja tiloihin. Vasikat seuraavat usein emäänsä tai toisiaan
  - Eläinten koko ja määrä -> eläimillä tilaa väistää korkeampiarvoistaan yksilöä, myös odottelualueella
  - Näköyhteys edellä meneviin -> vältä liian jyrkkiä kulmia, ettei lauman peräpää lähde kääntymään liian aikaisin
  - Laumakäyttäytyminen -> älä välitä harhailijoista, seuraavat kyllä laumaa

- Apuvälineet;
  - Eläinten johdattamisessa -> kutsuhuuto, sanko, rehu
  - Ajamiseen -> aurausviitta, lantakola tai ohjauskeppi. Köysi, naru tai kuormansidontaliina
  - Kummassakin käytännöllisiä -> helposti avattavat ja suljettavat portit, rutiinit

Ryhmän siirtely: Eläimet pois tieltä lantakäytävien siivouksen ajaksi

- Lannanpoiston ajaksi eläimet on saatava rajattua pois makuuparsi- ja ruokinta-alueelta riittävän tilavalle käytävälle.
- Varaudu riittävään määrään portteja, jotka toimivat vaivattomasti.
- Opeta eläimet ja itsesi noudattamaan rutiineja

Ryhmän siirtely, malli 1. Vaihe 1

- Portin 1 sulkeminen. Eläinten ajo 1, portin 2 kääntäminen kulkukäytävälle (violetti). (Kuvan portit ovat teleskooppiportteja.)

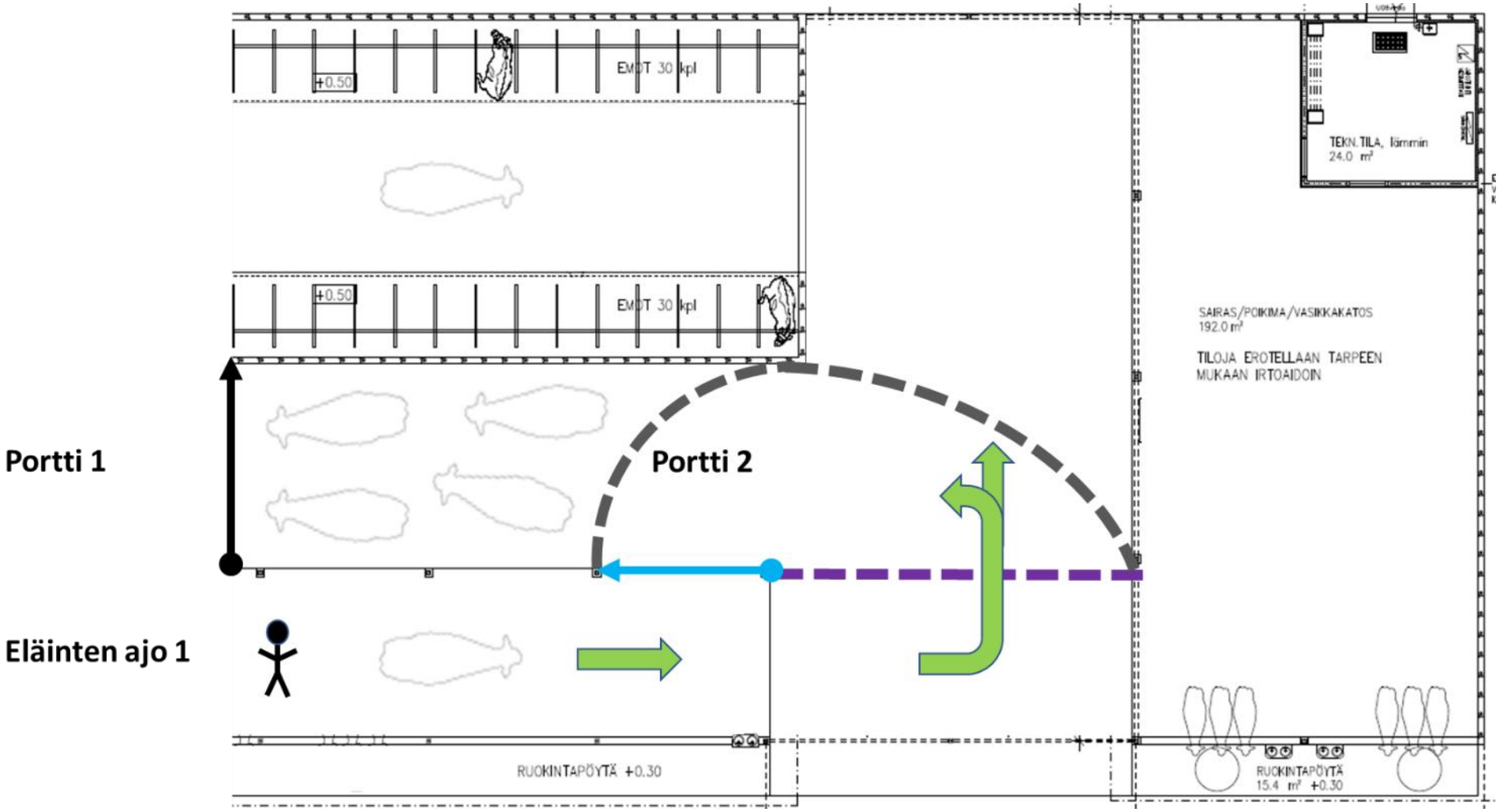

Ryhmän siirtely, malli 1. Vaihe 2

- Eläinten ajo 2, portin 2 sulkeminen kulkukäytävälle (oranssi). (Kuvan portit ovat teleskooppiportteja.)

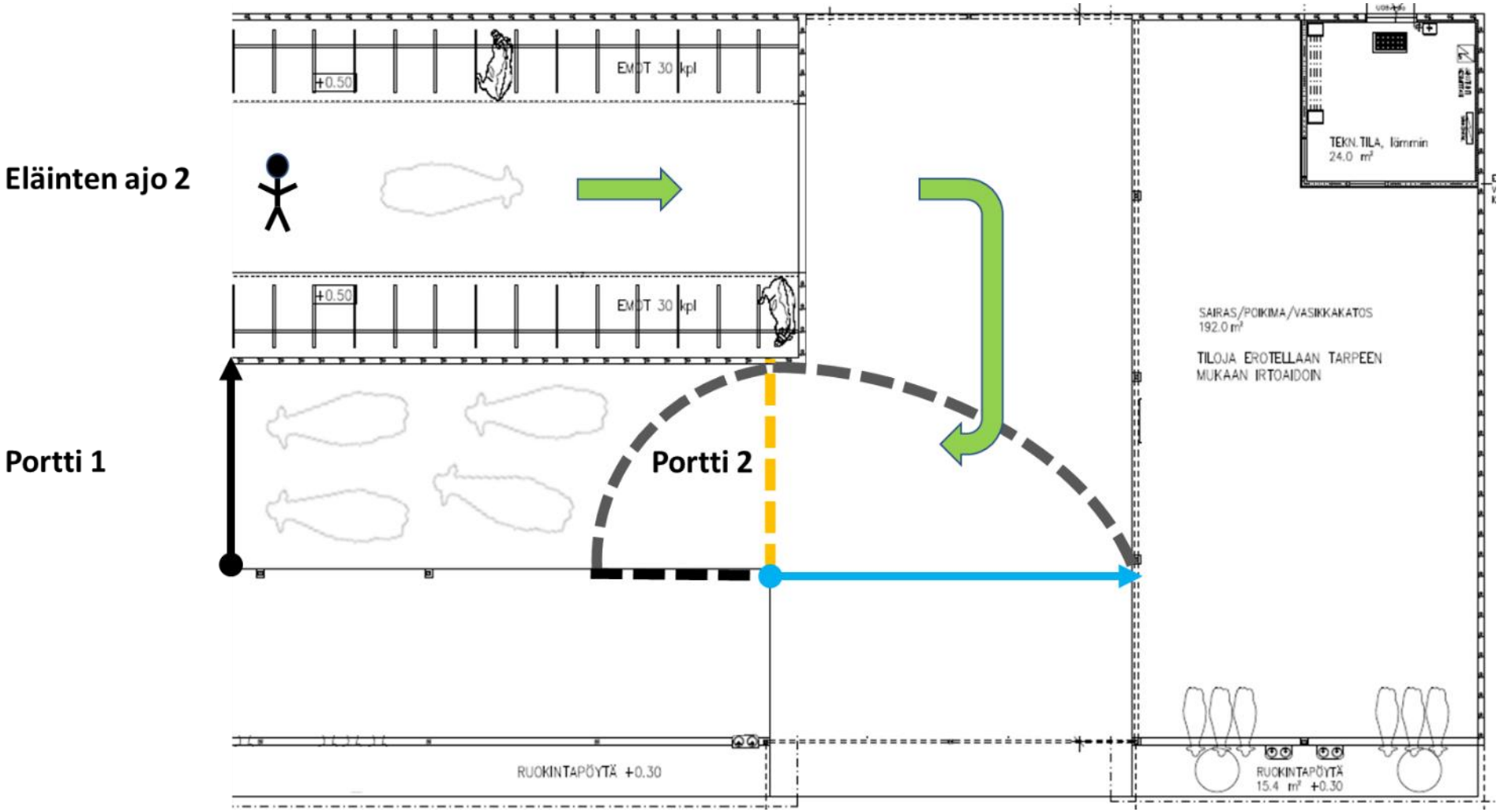

Ryhmän siirtely, malli 2

- Navetan yhden puolen hiekkojen ja lannanpoisto onnistuu ajamalla kaikki eläimet toiselle puolelle navettaa, ja sulkemalla portin 1. Toinen vaihtoehto on päästää eläimet ulos ovesta 1 ja sulkea ovi, jolloin koko navetta voidaan käsitellä oven 2 kautta.

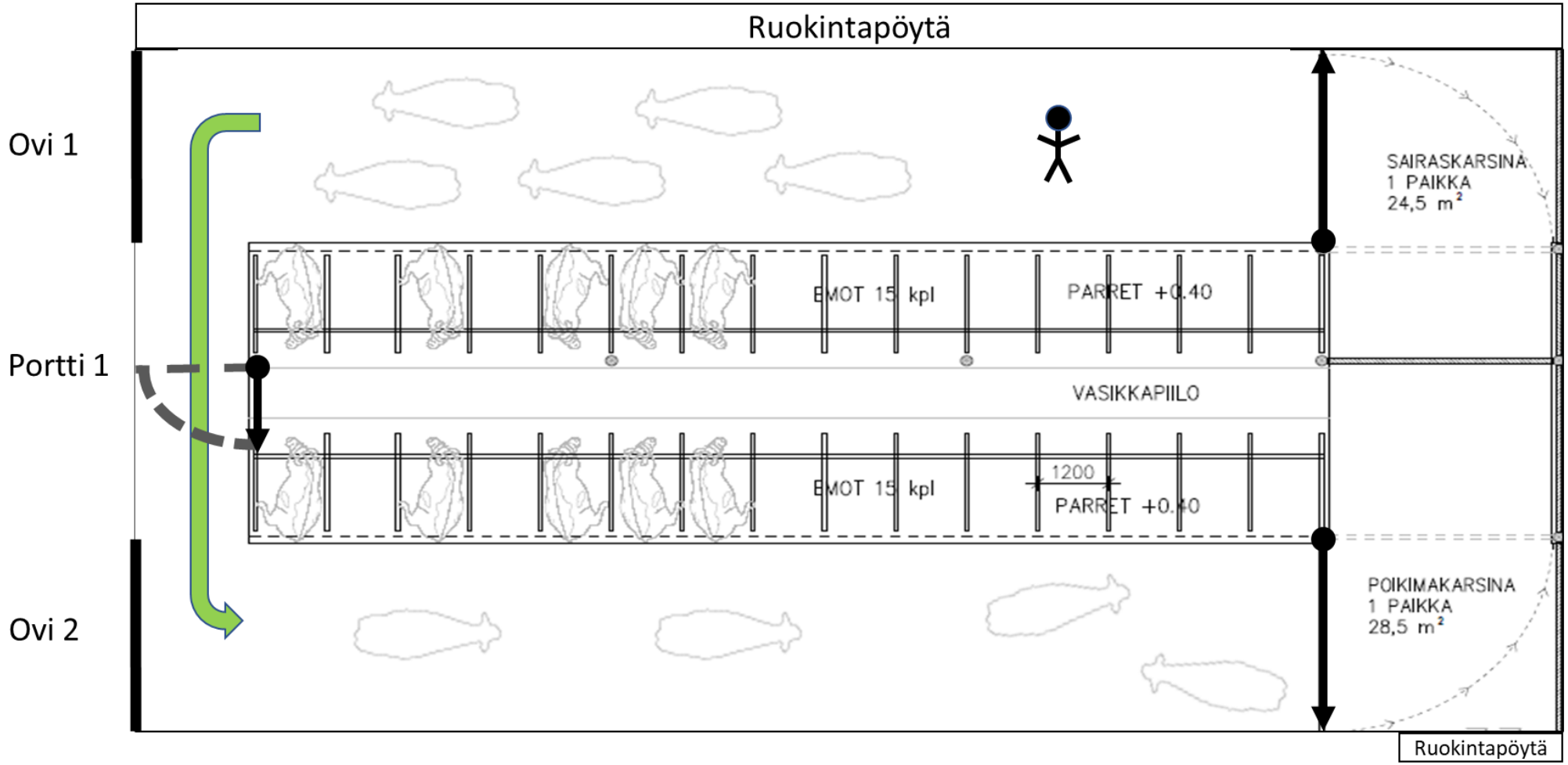

Vasikoiden käsittely

- Vasikan käsittely ensimmäisinä elinpäivinä; Tärkeät kontaktikerrat!
  - Korvamerkintä mahdollisimman pian syntymän jälkeen -> emä kiinni lukkoparteen tai aidan toiselle puolelle. Vasikan päälle kevyesti istumaan tai ajaminen nurkkaan karkaamisen estämiseksi.
  - Vasikan mahdollinen punnitseminen 24 tunnin sisään syntymästä -> emä kiinni tai eri aitaan, punnituksen suorittaminen poikimiskarsinassa tai sen lähellä rinnanympärysmitalla tai vaa'alla
  - Käsittelytilanne tehdään mahdollisimman hiljaisesti ja rauhallisesti -> vasikalle mukava mielikuva ihmisestä

- Miten opettaa vasikka tottumaan ihmisen läsnäoloon? Päivittäinen totuttaminen syntymästä lähtien; ihmisen väistäminen, luottaminen ja pakoalueen pieneneminen.
  - Parsien puhdistus ja vasikkapiilon kuivitus
  - Laumassa liikkuminen ja puheleminen
  - Eläinten seurassa liikkuminen myös laitumella

HUOM! Emon käytös; vältä ylipuolustavien emojen vasikoiden lähestymistä poikimisen jälkeen, jos käytös uhkaava useita päiviä -> tarvittaessa laita emä karsintalistalle. Luonteen periytymisaste on hyvin matala, eli yleensä käytös on opittua oman elämän aikana.

Vasikoiden käsittely ja vieroitus

- Miten vieroittamisen voi tehdä? Tärkeät kontaktikerrat!
  - Tapa 1. Emät kiinni lukkoparteen ja vasikoiden ohjaus karsinaan.
  - Tapa 2. Kaikkien eläinten ajaminen karsinaan, heti emät seuraavan karsinaan, vasikoiden pääsyn estäminen emojen perään portilla.
  - Tapa 3. Vasikoiden lisäruokinta muutaman viikon ajan vasikkapiilossa, vasikkapiilon (karsinan) kulkuaukon sulkeminen kun kaikki vasikat ovat siellä syömässä.
  - Tapa 4. Mini vieroitukset. Vasikat erotetaan emistään päivän aikana muutamaksi tunniksi viikon ajan.

- Vasikoiden siirtely ja käsittely ryhmänä vähentää eläinten stressiä, helpottaen näin käsittelyä.
- Vieroituksen aikana vasikat on hyvä opettaa hetkittäiseen yksinoloon, sekä totuttaa käsittelyreitteihin ja rutiineihin.
- Suunnittele etukäteen, missä tilassa pidät vasikoita vieroituksen jälkeen ja miten niille turvataan juomavesi, rehu ja kuivitus.

Vasikoiden käsittely ja vieroitus

- Mitä kannattaa ja mitä ei?
  - Älä anna vasikoiden puskea -> oppivat sen sallituksi ja tekevät isona
  - Älä silitä otsasta -> voi kannustaa puskemaan
  - Pyri otsan sijaan silittämään leuan alta, niskasta tai kaulalta
  - Käsittele vasikoita rauhallisesti ja johdonmukaisesti -> oppivat luottamaan ihmiseen ja tottuvat rutiineihin

- Punnitus tai lastaaminen
  - Ajokujaa hyödyntämällä vaa'alle tai kuljetusautoon
  - Ihminen kontrollissa -> eläimellä ei määräämisvaltaa muuttaa suuntaa tai reittiä
  - Tee tilanteesta mahdollisimman miellyttävä eläimelle -> onnistuneempi käsittely tulevaisuudessa

Vasikoiden käsittely ja vieroitus

Vasikkapiilon sijaitseminen samassa paikassa poikimakarsinan kanssa opettaa paikan tutuksi ja turvalliseksi. Vasikoiden vieroitus onnistuu helposti karsinaan, koska vasikat ovat tottuneet kulkemaan sinne. Lannanpoiston aikana vasikat voivat olla vasikkapiilossa tai emien mukana välikäytävällä.

Poikimakarsina ja sen sijainti

- Poikimakarsinan koko vähintään 10 m2, ja sen lyhin sivu vähintään 3 metriä pitkä.
  - Eläinten hyvinvointikorvauksen lisätoimenpiteessä min. 11 m2/lehmä (EHK sitoumusehto 2021).
  - Luonnollisen poikimiskäyttäytymisen kannalta paras min. 13 m2/lehmä, jossa kuiva ja runsaasti kuivitettu olkipeti.(Toisaalta isossa karsinassa vasikan käsittely voi olla hankalampaa.)

- Huomioi myös avustamisen helppous karsinan sijainnissa
  - Oltava mahdollisuus eläimen nopeaan kiinniottoon
  - Vasikan vetäminen vaatii tilaa, karsinan seinän pituus min. 3,5 metriä

Poikimakarsina ja sen sijainti

- Poikimakarsinan kulmassa sijaitsevan lukkoparren avulla eläin saadaan kiinni käsittelyn ajaksi
- Hoitoparsi estää eläimen sivuttaisen liikkeen hoitotoimenpiteen aikana -> helpottaa vaikean poikimisen tai imetyksen avustamista
- Ihmisportin avulla karsinaan tai sieltä pois pääseminen onnistuu helposti

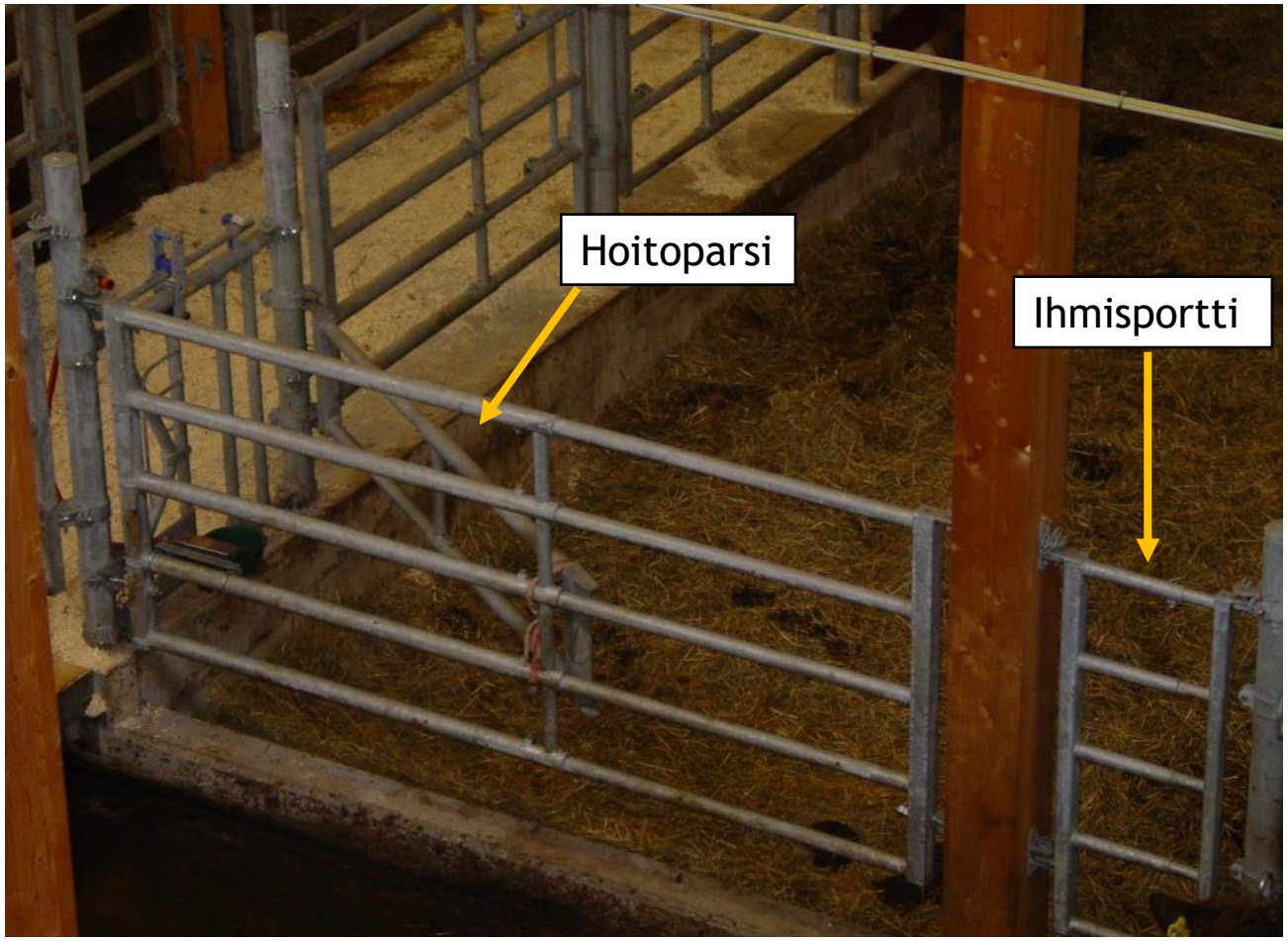

Kuva: Susanna Vehkaoja

Poikimakarsina ja sen sijainti

- Poikimisten valvonta voidaan tehdä vasikkapiilon tai ruokintapöydän kautta pihatossa.
  - Valvontakameroilla tarkkailu voidaan tehdä etänä koneelta tai puhelimesta häiritsemättä poikimista.
- Karsinan sijainnilla on pyritty vähentämään stressinaiheuttajia, kylmyyttä, kuumuutta ja huonoa ilmanvaihtoa. Sijainnissa ei myöskään aiheudu kilpailua muiden nautojen kanssa, eristäytymisen tunnetta tai liiallista ihmiskontaktia.
- Poikimakarsinan vesi-, rehu- ja kuivitus- sekä siivoushuolto suunniteltava
- Poikimakarsinaa voidaan kauden ulkopuolella käyttää myös vasikkapiilona, kuivikevarastona tai käsittelytilana.

Poikimakarsina ja sen sijainti

- Vastasyntynyt vasikka herkkä kylmälle ja vedolle –> runsas kuivitus (olkipatja paras)
- Poikimisten ajoittaminen vuodenaikojen mukaan –> alkukeväällä ja talvella pakkasriski, kesällä ja syksyllä mahdollista ulkona (helteellä kuivumisriski vasikalla)
- Ovien vetoisuus, vedonesto –> ovien materiaali tai peittäminen poikimisen aikaan, kiinteät seinät (vanerilevyillä voi estää oven alta tulevaa vetoa)
- Ovien sijainti poikimiskarsinassa tai niiden lähettyvillä –> menehtyneen eläimen helppo poistaminen

Poikimakarsina ja sen sijainti

- Turvallinen ja selkeä kulkureitti –> poikimisen avustaminen, oman ja eläinlääkärin kulkemisen helpottaminen
  - Poikimisessa ongelmia voi aiheuttaa mm. kohdun epänormaali supistuminen, kohtukierre, vasikan asentovirhe tai koko, epämuodostuma tai useampi vaikka -> voi johtaa kohdun ulostuloon, eläimen keisarileikkaukseen tai menehtymiseen
- Portit ja kulkukäytävät –> kuivituksen ja eläinten siirtojen helpottaminen
- Valoisuus –> hoitotoimenpiteiden tekeminen helpompaa valoisassa tilassa
- Eläinlääkärille kannattaa soittaa, jos poikiminen ei etene normaalisti tai ei itse osaa korjata vasikan asentovirhettä. Turhalla/vääränlaisella avustamisella voi olla haittaa!

HUOM! Varmista myös, että vasikka saa ternimaidon 4 tunnin sisällä syntymästä ja emä hyväksyy vasikan.

Poikimakarsina ja sen sijainti

Lukkoparrellisen ruokintapöydän avulla eläinten ruokinta ja tarvittaessa kiinnittäminen hoitotoimenpidettä varten onnistuu helposti.
Emän on hyvä olla vähintään vrk vasikkansa kanssa poikimakarsinassa ennen laumaan vapauttamista. Kuvassa alue on tilava ja yhtä aikaa vasikkapiilokäytössä. Vasikat kokevat alueen omakseen, koska ovat olleet siellä heti synnyttyään. Vasikka-aukko voidaan sulkea helposti kriittisiksi ajoiksi.

Eläimen lastaus paluukäyttäytymistä hyödyntäen

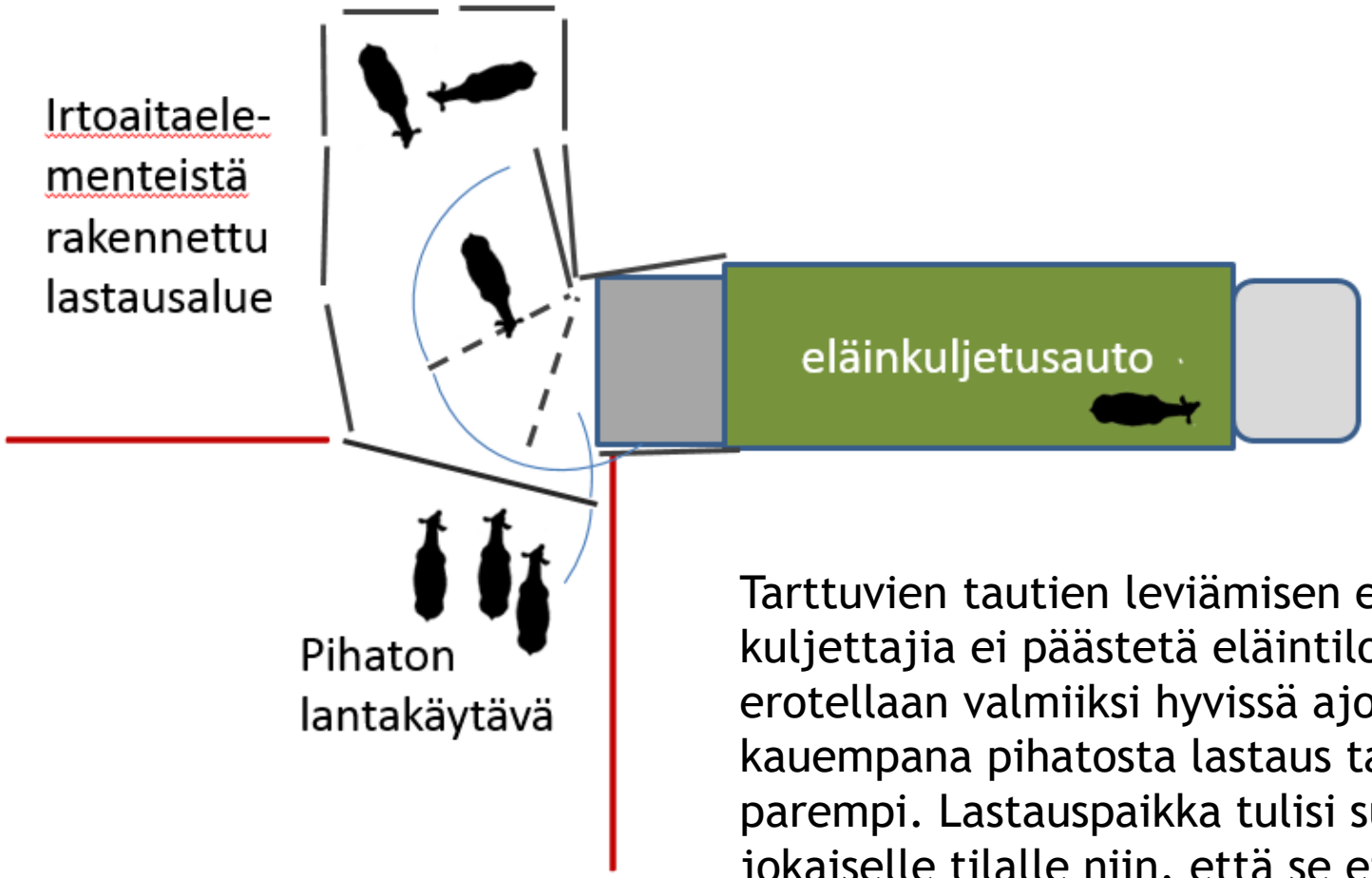

Tarttuvien tautien leviämisen estämiseksi kuljettajia ei päästetä eläintiloihin ja eläimet erotellaan valmiiksi hyvissä ajoin. Mitä kauempana pihatosta lastaus tapahtuu, sen parempi. Lastauspaikka tulisi suunnitella jokaiselle tilalle niin, että se ei risteäisi rehuliikenteen kanssa.

Oppaan taustaa

- Opas on tehty osana *Emolehmien käsittelykäytänteet makuuparsipihatoissa*- nimistä opinnäytetyötä, jonka toimeksiantajana on ollut A-Tuottajat Oy.
- Opas on tehty toimeksiantajan tarpeesta saada tietopaketti toiminnallisen suunnittelun avuksi.
- Oppaan tavoitteena on tarjota sekä vanhoille että uusille emolehmätilallisille vinkkejä eläinten käsittelyyn makuuparsipihatoissa.
- Opasta on ollut toteuttamassa emolehmätuotannon alalla toimivia henkilöitä. Oppaan lähteenä on käytetty kirjallisia lähteitä sekä muutamaa tilavierailua.

Lähteet

- Käsittelymenetelmän valinta, käsittelypaikan rakentamisessa huomioitavaa, käsittelyssä huomioitavat aistit, pakotuskarsinan hyöty, ajokujan käyttö, valaistus ja lastaus, poista liukkaus ja rauhoita tilanne, eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti: GRANDIN, Temple 2017. Temple Grandin's guide to working with farm animals. North Adams: Storey Publishing. ALATALO, Juha, EELI, Kirsi, HALKOSAARI, Paula, HERVA, Tuomas, JOKINEN, Marko, SONNINEN, Riikka & VEHKAOJA, Susanna 2007. AtriaNauta. Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto. Kauhavan Kirjapaino.
- Naudan pakoalue ja ihmisen sijainti eläimen liikuttamiseksi: GRANDIN, Temple 2017.
- Opettaminen ja positiivinen vahvistaminen: KAIMIO, Iris ja KAIMIO, Tuire 2019. Fiksut lehmät -koulutus. GRANDIN, Temple 2017. PESONEN, Maiju 2011. MTT Naudan käyttäytyminen ja käsittely [verkkodokumentti]. Saatavissa: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/toimipaikat/ruukki/Tietopankki/Emolehmatuotanto/K%C3%A4yttyminen%20ja%20k%C3%A4sittely_2011.pdf
- Naudan uhkaava käyttäytyminen: VOTH, Kathy 2018. Be Safe Around Your Livestock By Understanding Signs of Aggression. Saatavissa: https://onpasture.com/2018/04/02/be-safe-around-your-livestock-by-understanding-signs-of-aggression/. AtriaNauta 2007, Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto.
- Yksittäisen eläimen siirtäminen poikimakarsinaan: AtriaNauta 2007, Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto. Haastateltujen tilojen kokemukset

Lähteet

- Ryhmän siirtely: PESONEN, Maiju 2011. MTT Naudan käyttäytyminen ja käsittely [verkkodokumentti]. Saatavissa: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/toimipaikat/ruukki/Tietopankki/Emolehmatuotanto/K%C3%A4yttyminen%20ja%20k%C3%A4sittely_2011.pdf. AtriaNauta 2007, Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto. Haastateltujen tilojen kokemukset.
- Vasikoiden vieroitus ja muu käsittely: GRANDIN, Temple 2017. Atriatuottajat 2019, Parhaat käytännöt nautatiloilla, pihvivasikoiden vieroitus vartissa. Saatavissa: https://www.atriatuottajat.fi/hankkeet/parhaat-kaytannot-nautatiloilta/
- Poikimakarsina ja sen sijainti: PROUDFOOT, Kathryn L. 2019. Maternal Behavior and Design of the Maternity Pen. Julkaisussa: COOK, Nigel B. (toim.) Housing to optimize comfort, health, and productivity of dairy cattle. AtriaNauta 2007, Suunnitelmallinen naudanlihantuotanto.
- Poikimisen ongelmat ja avustaminen: ANTTILA, Paula 2012. Emolehmätila – valmistaudu poikimiseen [verkkodokumentti]. Saatavissa: https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/esittely/toimipaikat/ruukki/Tietopankki/Emolehmatuotanto/DAF168BA57224E1EE0430392D0C15819
- Ihmisen turvallisuus: KAMMEL, David W, BURGI, Karl & LEWIS, Jim 2019. Design and Management of Proper Handling Systems for Dairy Cows. Julkaisussa: COOK, Nigel B. (toim.) Housing to optimize comfort, health, and productivity of dairy cattle.
- Lähteenä on käytetty myös kahdelta emolehmätilalta saatuja tietoja, sekä muutaman muun emolehmätilallisen omakohtaisia kokemuksia eläinten käsittelystä.

Lähteet

Valokuvat:

- Pakotuskarsinan hyöty, ajokujan käyttö, eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, poikimakarsina ja sen sijainti, ihmisen turvallisuus; Vehkaoja Susanna.
- Eläinten käsittely ja käsittelypaikan sijainti, vasikoiden vieroitus ja muu käsittely; Martikainen Ida.
- Ryhmän siirtely, poikimakarsina ja sen sijainti: käyttölupa kuvan ottajalta.
- Oppaan kuvien kopioiminen ja käyttäminen kielletty!

atriatuottajat.fi